

Działalność Towarzystwa Miłośników Torunia w okresie od 17 maja 2019 r. do 3 września 2020 r.

1. Członkowie Towarzystwa

Towarzystwo Miłośników Torunia liczy obecnie 125 członków, z czego w kole śródmiejskim 111 osób, a w sekcji krótkofalowców 14 (działalność koła podgórskiego nadal jest zawieszona).

W okresie sprawozdawczym do Towarzystwa przystąpili: Michał Ojczyk, Jolanta Barbara Przybylak, a do sekcji krótkofalowców Ryszard Gurtowski, Andrzej Kruszewski, Jerzy Małkowski, Wiesław Nieradka, Paweł Richert. Z grona członków i działaczy Towarzystwa odeszli m. in.:

– 8 marca 2020 r. Andrzej Warot, członek Towarzystwa od 1997 r., od 1999 r. pełnił funkcję członka Komisji Rewizyjnej;

– 1 czerwca 2020 r. prof. dr hab. Marian Filar, ceniony znawca prawa karnego, były prorektor UMK, dziekan Wydziału Prawa i Administracji UMK, poseł na Sejm (2007-2011) i wiceprzewodniczący Trybunału Stanu (1997-2000); członek Towarzystwa od 1992 r., w latach 1993-2008 prezes ToMiTo, od 2008 r. honorowy członek naszego Towarzystwa; publicysta-felietonista obdarzony niesamowitym poczuciem humoru, niezwykle lubiany w środowisku nie tylko prawników. Toruń uhonorował go Katarzynką w Piernikowej Alei Gwiazd na Starym Mieście;

– 16 lipca 2020 r. dr n. med. Marian Łysiak, toruński lekarz neurolog, specjalista neurologii dziecięcej i pediatrii, członek Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny i Farmacji; popularyzator historii medycyny w Toruniu, autor wielu biogramów toruńskich lekarzy, które zamieszczane były m.in. w *Toruńskim Słowniku Biograficznym* i „Roczniku Toruńskim”.

2. Walne Zebranie i władze Towarzystwa

W okresie sprawozdawczym Zarząd funkcjonował w składzie wybranym na Walnym Zebraniu w dniu 25 maja 2017 r.: prezes i redaktor *Toruńskiego Słownika Biograficznego* Krzysztof Mikulski, wiceprezesi – Piotr Oliński i Michał Targowski, sekretarz Katarzyna Tomkowiak, skarbnik Piotr Birecki, przewodniczący sekcji historycznej Krzysztof Kopiński, przewodniczący sekcji łączności z mediami Wiesław Nowosad, przewodniczący sekcji do spraw wizerunku miasta Roman Spandowski, przewodniczący sekcji krótkofalowców Mariusz Thomas, przewodnicząca sekcji wydawniczej i redaktor „Rocznika Toruńskiego” Agnieszka Zielińska, członkowie Zarządu: Cecylia Iwaniszewska, Jarosław Kłaczek, Kamila Maj, Sławomir Pułkownik, Andrzej Szmak, Jolanta Wasiewska.

Komisję Rewizyjną Towarzystwa tworzą: przewodnicząca – Stefania Sierracka, członkowie: Jacek Tylicki, Andrzej Warot (do marca 2020 r.).

W okresie sprawozdawczym Zarząd zbierał się czterokrotnie na zebraniach protokołowanych (w tym jedno posiedzenie miało charakter okolicznościowy – noworoczny), a Prezydium spotykało się częściej dla załatwienia bieżących spraw. Komisja Rewizyjna zebrała się dnia 15 lipca 2020 r. dla oceny działalności Zarządu. Skład Prezydium i Zarządu Towarzystwa nie uległ zmianie, nadal była zawieszona działalność Koła Podgórz. Ze względu na szczególną sytuację spowodowaną epidemią wirusa COVID-19 Zarząd Towarzystwa zdecydował o przesunięciu na rok 2021 Walnego Zebrania połączonego z wyborami nowego Zarządu, pierwotnie zaplanowanego na 2020 r. Jego dokładny termin zostanie ustalony po ustabilizowaniu się sytuacji w kraju. Sprawozdanie z bieżącej działalności Zarząd opublikował na witrynie internetowej Towarzystwa.

Biuro Towarzystwa, jak i księgowość prowadzi pracująca na pół etatu Joanna Danuta Horyza. Biuro mieści się w budynku przy ul. Podmurnej 60, należącym do Gminy Miasta Toruń. Towarzystwo użytkuje tam pomieszczenie biurowe na I piętrze o powierzchni 21,35 m². Ryczałtowa opłata miesięczna za media wynosi 350 zł. Biblioteka licząca obecnie 691 tomów znajduje się w pomieszczeniu biurowym, tak jak wszystkie wydawnictwa Towarzystwa. Witryną internetową Towarzystwa zajmują się Wiesław Nowosad i Joanna Horyza. Strona dostępna jest pod adresem: www.tomoto.cba.pl. Profilem facebook opiekują się Michał Targowski i Wiesław Nowosad.

3. Działalność Towarzystwa

Od wielu lat działalność Towarzystwa Miłośników Torunia na rzecz miasta obejmuje następujące dziedziny: współdziałanie z władzami miasta, popularyzowanie wiedzy o Toruniu oraz wydawanie publikacji związanych z jego dziejami.

Współdziałanie z władzami miasta

Do corocznego konkursu „Toruń w kwiatach 2019” odbywającego się pod patronatem prezydenta miasta Torunia zgłoszono 69 balkonów i ogródków przydomowych, które poddano ocenie. Komisja przyznała 30 pierwszych miejsc, 19 drugich, 19 trzecich i jedno wyróżnienie, a trzy osoby otrzymały nagrodę prezydenta – statuetkę „Flisaka”. Komisja konkursowa działała w składzie: Elżbieta Thomas – przewodnicząca, Mariusz Thomas, Alina Dauksza-Wiśniewska (fotograf) oraz ogrodniczki Wiesława Dudzińska i Lilia Kowalska. Członkowie komisji dokonali oceny zgłoszonych obiektów w dniach od 3 do 30 lipca 2019 r. Zakończenie konkursu, które odbyło się 11 października 2019 r. w Sali Mieszkańskiej Ratusza Staromiejskiego, było wspólnym podsumowaniem dwóch konkursów: „Toruń w kwiatach 2019” oraz konkursu ogłoszonego przez prezydenta miasta „Toruń ogrodem”. W trakcie ceremonii, którą prowadził wiceprezes ToMiTo Michał Targowski, nagrody wręczali prezydent Torunia Michał Zaleski wraz z Krzysztofem Mikulskim, można też było oglądać fotografie nagrodzonych pięknych balkonów i roślinności w ogrodach wykonane przez Alinę Daukszę-Wiśniewską. Prezydent Torunia serdecznie podziękował uczestnikom konkursu oraz pozował z nagrodzonymi do pamiątkowych zdjęć. Wiosną 2020 r. rozpoczęto kolejną edycję konkursu „Toruń w kwiatach 2020”, a zainteresowane osoby mogły zgłaszać swój akces od 1 do 30 czerwca 2020 r.

Wspólnie z Urzędem Miasta kontynuowano prace nad ratowaniem mogił osób zasłużonych dla Torunia. W ramach prac konserwatorskich przy zniszczonych nagrobkach na cmentarzu św. Jerzego, ze środków publicznych zebranych podczas kwesty 1 listopada 2019 r., odrestaurowano nagrobek Stanisława Arkusiewicza (1869-1937), sędziego Sądu Administracyjnego w Toruniu w okresie II RP, związanego z miastem od początku 1920 r. (na emeryturze mieszkał w willi przy ul. Słowackiego 54). Z poprzedniej kwesty, z 2018 r., odnowiono nagrobek innego prawnika, cywilisty, sędziego Sądu Apelacyjnego w Toruniu Franciszka Kruszelnickiego (1859-1934). Kontynuowane były prace przy nagrobku Heliodora Marjana Barańkiewicza (ten monument to rzadki przykład mogiły dziecięcej z okresu międzywojennego). Ze względu na wzrastającą liczbę odnowionych kwater i upływający czas od ich odrestaurowania część środków pieniężnych przeznaczona została na bieżącą opiekę nad nimi.

W trakcie XVII kwesty na cmentarzu św. Jerzego przy ul. Gałczyńskiego Toruniu, w dniu 1 listopada 2019 r., kwestowało ponad 100 osób, także członkowie Zarządu ToMiTo i Bractwa Kurkowego, członkowie Zarządu Miasta wraz z prezydentem Michałem Zaleskim i wiceprezydentami Zbigniewem Fiderewiczem, Andrzejem Rakowiczem oraz przewodniczącym Rady Miasta Marcinem Czyżniewskim. Kwestowali przedstawiciele władz samorządowych, m.in. marszałek województwa kujawsko-pomorskiego Piotr Całbecki, ale także dziennikarze, sportowcy, marynarze z patronackiego okrętu ORP Toruń. Nie zabrakło przedstawicieli nauki i kultury z rektorem UMK prof. Andrzejem Tretnym. Wśród kwestujących znaleźli się także: Andrzej Churski, Lech Karczewski, Zbigniew Krzywański, Przemysław Terminiński. Na renowację zniszczonych nagrobków na cmentarzu zebrano kwotę 23 487,23 zł. Ofiarodawcom wręczano kolorowy folder z opisem odnowionych nagrobków. O tradycjach toruńskiego kwestowania, zainicjowanych i przeprowadzanych przez członków ToMiTo, przypomniano przed Świętem Zmarłych w „Zbliżeniach” TV Bydgoszcz (wypowiedź Cecylii Iwaniszewskiej) oraz w programach TV Toruń, także w rozmowie dnia, której gościem był Arkadiusz Kierys.

Członkowie Zarządu Krzysztof Kopiński, Cecylia Iwaniszewska i Katarzyna Tomkowiak współdziałali z Komisją Polityki Społecznej i Zdrowia oraz Kultury i Promocji Rady Miasta w sprawach dotyczących nazewnictwa ulic i placów. Zaopiniowano dziewięć wniosków. Towarzystwo współpracowało też z Oddziałem Przewodnickim PTTK w Toruniu.

Popularyzowanie wiedzy o Toruniu

Przeprowadzono XXVIII Konkurs na najlepsze prace magisterskie i dyplomowe poświęcone Toruniowi. Tradycyjnego uroczystego zakończenia nie było, planowano je na 25 marca 2020 r. w Sali Rady Ratusza Staromiejskiego, przyczyną była nadzwyczajna sytuacja epidemiczna w kraju i na świecie. Zgłoszono 14 prac; ze względów formalnych jedna z nich została odrzucona, ponieważ nie spełniała wymagań regulaminowych konkursu. Nagrodzono pięć prac, przyznano jedną nagrodę pierwszą, dwie nagrody drugie, dwie nagrody trzecie oraz osiem wyróżnień. Komisja pracowała w składzie: przewodniczący – Krzysztof Kopiński oraz członkowie – Agnieszka Zielińska i Piotr Birecki. Konkurs miał charakter ogólnopolski. Przyznano następujące nagrody i wyróżnienia:

– w kategorii historia i wojskoznawstwo:

wyróżnienie – Anna Piwowarska za pracę licencjacką „Ewidencja ludności w parafiach toruńskich św. Jakuba Apostoła oraz św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty – źródła i analiza treści”,

wyróżnienie – Patryk Chojnacki za pracę licencjacką „Związane z II Wojną Światową obozy jenieckie w Toruniu – sprawy kontrowersyjne”,

– w kategorii ekonomia:

wyróżnienie – Kamil Woźniak za pracę licencjacką „Podatki lokalne jako instrument polityki podatkowej gmin”,

– w kategorii kulturoznawstwo:

III nagroda – Łukasz Radoliński za pracę magisterską „Przewodniki turystyczne w erze nowych mediów. Przykład Torunia”,

– w kategorii nauk o ziemi i gospodarki przestrzennej:

II nagroda – Przemysław Kujawa za pracę magisterską „Ocena efektywności transportu miękkiego w Toruniu z wykorzystaniem geoanalizy”,

wyróżnienie – Tymon Rygielski za pracę licencjacką „Projekty zagospodarowania turystycznej strefy nadbrzeżnej Wisły w Toruniu w ramach budżetu partycypacyjnego miasta”,

wyróżnienie – Anna Żółtowska za pracę licencjacką „Kierunki rozwoju nowoczesnej mobilności miejskiej na przykładzie Torunia”,

– w kategorii architektura i konserwatorstwo:

III nagroda – Monika Lewandowska za pracę magisterską „Rzeźnia Miejska w Toruniu jako zabytek XIX-wiecznej architektury przemysłowej i jej problematyka konserwatorska”,

wyróżnienie – Klaudia Orłowska za pracę licencjacką „Architektura sakralna Kazimierza Ulatowskiego z okresu dwudziestolecia międzywojennego”,

wyróżnienie – Mateusz Paweł Przedmojski za pracę licencjacką „Problematyka zabytkoznawcza i konserwatorska architektury dawnego kościoła ewangelickiego, obecnie katolickiego oraz akademickiego pod wezwaniem Świętego Ducha i Świętego Stanisława Kostki w Toruniu, z 1756 roku”,

wyróżnienie – Emanuela Danuta Skowrońska za pracę inżynierską „Koncepcja architektoniczna adaptacji kamienicy południowej przy ulicy Mostowej 6 w Toruniu”,

– w kategorii historia sztuki i rzemiosła artystycznego:

I nagroda – Paulina Piotrowska za pracę magisterską „Srebrne aplikacje wizerunków maryjnych. Prace złotników toruńskich z XVII i XVIII wieku”,

II nagroda – Katarzyna Sinoracka za pracę magisterską „Studium zabytkoznawcze gotyckiej Piety z kościoła św. Wawrzyńca w Kijewie Królewskim. Przyczynek do badań nad działalnością warsztatów snycerskich czynnych na przełomie XIV i XV wieku w Toruniu”.

Osoby nagrodzone i wyróżnione odebrały swoje dyplomy w biurze Towarzystwa. Konkurs został objęty honorowym patronatem prezydenta miasta Torunia Michała Zaleskiego, a dofinansowany przez Gminę Miasta Toruń.

Popularyzacji wiedzy o Toruniu służyły organizowane przez Towarzystwo Miłośników Torunia i Książnicę Kopernikańską wykłady i prelekcje w ramach „Wieczorów Toruńskich” oraz innych spotkań w bibliotece. Często towarzyszyły im również wystawy nawiązujące do tematyki spotkań. Każdorazowo zapraszano publiczność do siedziby Książnicy Kopernikańskiej przy ulicy Słowackiego 8, wyjątkiem był wrześnieowy festyn historyczny w Forcie IV przy ul. Bolesława Chrobrego 86. Odbyły się następujące wieczory i festyny:

22 maja Wieczór Toruński: *Trudności dnia codziennego u progu niepodległości. Toruń w latach 1914-1920*, wykład Anety Niewęglowskiej i Tomasza Krzemińskiego; obecnych było 65 osób.

6 czerwca Wieczór Toruński: *Toruń w balonowym Pucharze Gordon Benetta*, wraz z wystawą w bibliotece pod tym samym tytułem, wystąpienie Mariusza Thomasa, który był także kustoszem wystawy – 48 uczestników wieczoru. Wystawę (na której znalazły się eksponaty ze zbiorów M. Thomasa) można było podziwiać w siedzibie Książnicy od 5 czerwca do 28 września, obejrzało ją 460 osób. Jej autor spotkał się i opowiadał o niej nie tylko 6 czerwca, ale i 26 lipca i 7 sierpnia, kiedy to oprowadził po wystawie uczestników zajęć z „Kamienicy Inicjatyw”.

7 września w Forcie IV odbył się festyn historyczny, otwarta plenerowa impreza kulturalna dla mieszkańców Torunia – Piknik Historyczno-Wojskowy „Lotnictwo toruńskie w wojnie obronnej 1939 roku w 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej”. Zorganizowano gry terenowe, pokazy strzeleckie i z udzielania pierwszej pomocy, zwiedzanie Fortu IV z przewodnikiem, prelekcje, konkursy wiedzy, pokazy modeli lotniczych, wystawę tematyczną. Impreza odbyła się nie tylko w 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej, ale i w 95. rocznicę powstania 4. Pułku Lotniczego, stacjonującego w okresie dwudziestolecia międzywojennego w Toruniu. W trakcie gier i zabaw dla dzieci i młodzieży, które były związane tematycznie z lotnictwem, dorośli, zainteresowani historią toruńskiego lotnictwa wojskowego, wysłuchali prelekcji poświęconych historii i tradycji 4. PL, działaniom lotnictwa Armii Pomorza w wojnie obronnej 1939 r. Odbyła się również projekcja filmu pt. „Ja poprowadzę tę eskadrę” poświęconego kpt. pil. Florianowi Laskowskiemu – dowódcy III/4 Dywizjonu Myśliwskiego – który zginął 2 września 1939 r. podczas wykonywania zadania bojowego nad miejscowością Gruta. W pikniku ze swoim stanowiskiem militarnym uczestniczył Oddział Toruński Muzeum Wojsk Lądowych w Bydgoszczy (MWL) – zainteresowała się nim największa grupa uczestników, a wśród nich uczniowie szkoły w Grucie, która nosi imię kpt. pil. F. Laskowskiego, oraz syn dowódcy III/4 Dywizjonu Myśliwskiego kpt. pil. Tadeusza Rolskiego – Daniel (warto pamiętać, że T. Rolski był także współ-

twórcą 306. Dywizjonu Myśliwskiego tzw. „toruńskiego”). Piknik historyczny oraz imprezy towarzyszące poszerzyły wiedzę na temat tradycji lotniczych w Toruniu i udziału toruńskich lotników w walkach obronnych w 1939 r. Ich uczestnicy brali udział w pokazach, konkursach, grach terenowych, obejrzeni wystawę modeli lotnictwa polskiego 1939 r., wysłuchali opowieści o lotnictwie w naszym mieście.

10 października, w ramach nawiązania współpracy Książnicy Kopernikańskiej z Muzeum Wojsk Lądowych z Bydgoszczy, a w szczególności z jego oddziałem w Toruniu, zorganizowano Wieczór Toruński, podczas którego Bartosz Smykowski wygłosił wykład „Działania bojowe dywizjonu myśliwskiego Armii Pomorza”. W trakcie wieczoru można było otrzymać ciekawe foldery i gadżety z Muzeum w Bydgoszczy oraz zakupić książki, w tym także książkę autora wykładu *Lotnictwo Armii Pomorza w kampanii polskiej 1939*.

24 października 2019 r. odbył się Wieczór Toruński połączony z promocją książki Lesława Welkera *Wiek w służbie bliźniemu*, z okazji 100. rocznicy powstania PCK w Toruniu i na Pomorzu. Wydarzeniu towarzyszyła wystawa okolicznościowa, także w siedzibie Książnicy (kustoszem wystawy, na którą pozyskano unikatowe zbiory Dokumentów Życia Społecznego z Rejonowego Oddziału PCK w Toruniu, była K. Tomkowiak; ekspozycję obejrzało 385 osób). W trakcie wieczoru uhonorowano zasłużonych członków PCK w Toruniu i na Pomorzu, a prezes ToMiTo K. Mikulski otrzymał okolicznościowy medal – wybitny na stulecie tej zasłużonej organizacji, K. Tomkowiak wygłosiła przemówienie, w którym przybliżyła sytuację PCK w Toruniu na przełomie lat 1918-1920 r. Opis tych obchodów znalazł się zarówno na witrynie internetowej PCK w Toruniu, jak i na blogu Działu Informacyjno-Bibliograficznego Książnicy Kopernikańskiej. Uroczystości towarzyszył występ chóru „Lutnia” z Torunia. W imprezie uczestniczyło 150 osób.

30 września 2019 r. odbyły się *Warsztaty drukarskie*, ich współorganizatorami byli gospodarz miejsca, Książnica Kopernikańska, oraz Muzeum Piśmiennictwa w Grębocinie. Była to otwarta impreza kulturalna zorganizowana z okazji 450-lecia pierwszego druku toruńskiego. Złożyły się na nią: wykłady, interaktywne rodzinne warsztaty edukacyjne przy dawnych przyrządach drukarskich i starodrukach znajdujących się w posiadaniu Książnicy Kopernikańskiej oraz pokazy sprzętu drukarskiego. Odbyły się wykłady i prezentacje: prof. Iwony Imańskiej o pierwszych drukach toruńskich, K. Tomkowiak (*Rodzina Buszczyńskich – zasłużeni toruńscy drukarze*), Dariusza Subocza i gościnnie Marcina Orłowskiego – opowiedzieli oni o drukach solidarnościowych, jakie ukazywały się w naszym mieście. Zajęcia edukacyjne, prowadzone przez pracowników toruńskiej Książnicy (Beata Madajewska, Aleksandra

Męczekalska, Anna Mazerska), zatytułowane były: „Wynalazek Gutenberga i pierwsze książki drukowane”, „O toruńskich drukach słów kilka”. Impreza została zorganizowana, by uczcić rocznicę pierwszego toruńskiego druku Erazma Glicznera. W trakcie pikniku nie zabrakło pokazów oryginałów starodruków z kolekcji Książnicy. Dla najmłodszych zabawy zorganizowały Katarzyna Rapior-Murawska i Sandra Blokowska (pasjonujące nie tylko dla dzieci okazało się Koło Fortuny, w tej zabawie nagrodami były także wydawnictwa ToMiTo). Festynowi towarzyszyła okolicznościowa wystawa, na której wyeksponowano pamiątki z zasobów Książnicy po zasłużonej rodzinie toruńskich drukarzy Buszczyńskich. Kustoszem wystawy była K. Tomkowiak, która także opracowała kolorowy folder, obdarowano nim wszystkich uczestników imprezy. Wśród gości warto wymienić torunian, którzy współtworzyli ruch NSZZ „Solidarność” w mieście, m.in.: Antoni Stawikowski, pierwszy przewodniczący toruńskiej struktury „Solidarności”, lekarze Danuta i Mieczysław Janiszewscy (M. Janiszewski pomagał przy budowie oficyny w domu doktora Osmańskiego), drukarze (Marek Wachnik, Edward Staszekiewicz), dzięki którym udało się stworzyć „popularną bibułę” – obecnie unikatowe wydawnictwa. Obecna była również rodzina Stanisława Osmańskiego. Z radością gościliśmy jego żonę Krystynę i dwóch synów. W sumie w pikniku uczestniczyło przeszło 120 osób, które zapewne nie zapomną możliwości samodzielnego powielenia druków w pomieszczeniach historycznych, gdzie mieściła się niegdyś oficyna Zygryda Gardzielewskiego (w piękny typograficzny sposób opracowywał wydawnictwa ToMiTo, w tym okładki „Rocznika Toruńskiego”). Organizacja warsztatów rodzinnych umożliwiła aktywny udział w pokazach i zajęciach edukacyjnych. Warsztaty drukarskie przyczyniły się do zwiększenia wiedzy na temat historii druku i drukarstwa w Toruniu, pozwoliły na lepsze zapoznanie się z bogatymi zasobami Książnicy. Celem spotkania było zaprezentowanie druków, które powstały w warsztatach znakomitych drukarzy w XVI-XVIII w., ale i tych z XIX i XX w.

5 grudnia 2019 r. w ramach wznowienia współpracy z Fundacją Generał Elżbiety Zawackiej w Toruniu i pomocy w popularyzacji ostatniego projektu *Nasze matki, babki i siostry... zapomniane bohaterki* odbył się wieczór pt. *Toruńskie upamiętnienie kobiet-żołnierzy czasów II wojny światowej*. Imprezę uatrakcyjnił pokaz oryginalnych mundurów kobiet z tego okresu ze zbiorów Fundacji. W trakcie wieczoru wystąpiły prezes Fundacji Dorota Zawacka-Wakarecy oraz Anna Rojewska (z Działu Archiwum Wojennej Służby Polek). Wśród 37 uczestników w Książnicy gościliśmy m.in. major Marię Kowalewską ps. „Myszka”, żołnierza Narodowych Sił Zbrojnych.

10 stycznia w Książnicy Kopernikańskiej odbyła się konferencja naukowa, której ToMiTo było współorganizatorem. 16 stycznia, w trakcie uroczystej sesji Rady Miasta, prezes ToMiTo odebrał okolicznościowy medal dla Towarzystwa Miłośników Torunia – „Medal Okolicznościowy w dowód uznania i wdzięczności za pomoc i zaangażowanie w rozwój Miasta Torunia”.

W stulecie wkroczenia wojsk Frontu Pomorskiego na tereny Pomorza oraz powrotu w dniu 18 stycznia 1920 r. Torunia do wolnej Polski Koło Krótkofalowców ToMiTo nagłaśniało na falach eteru tę ważną dla Torunia i jego społeczeństwa rocznicę (pracowano pod znakiem okolicznościowym SN1920T). Między innymi 17 stycznia nadawano z Golubia-Dobrzynia, a 18 stycznia sprzed dworca kolejowego Toruń Miasto.

30 stycznia Wieczór Toruński *Patroni toruńskich ulic – Julian Fałat*. Organizatorami prócz ToMiTo i Książnicy Kopernikańskiej były Muzeum Historyczne w Bielsku-Białej, Oddział Muzeum Juliana Fałata w Bystrej „Fałatówka” oraz Muzeum Okręgowe w Toruniu. Uczestnicy wieczoru wysłuchali wykładów i zobaczyli prezentacje: Katarzyny Kluczward, Anny Kroplewskiej-Gajewskiej, Włodzimierza Deczyńskiego i Katarzyny Tomkowiak oraz gościa specjalnego – Ewy Kubieniec, muzealniczki z „Fałatówki”, na spotkanie przybyło 71 osób.

27 lutego Wieczór Toruński *Leon Szymański – Bajończyk i Hallerczyk z Podgórze i Torunia*, któremu towarzyszyły dwie wystawy – planszowa przygotowana przez Muzeum Wojsk Lądowych w Bydgoszczy: *Ze świata czterech stron, 100-lecie utworzenia Armii Błękitnej gen. J. Hallera* oraz przygotowana przez K. Tomkowiak z oryginalnych pamiątek po Leonie Szymańskim z archiwum rodzinnego Bernarda Szymańskiego z Torunia-Podgórze, a także pamiątek rodzinnych po Franciszku Żenkiewiczu, pozyskanych od rodziny Żenkiewiczów z Torunia. Ekspozaty pochodziły też z MWL oraz z Izby Pamięci im. dra Tadeusza Zakrzewskiego (od jej opiekuna Adama Blakiewicza). W trakcie wieczoru K. Tomkowiak mówiła o okolicznościowych wystawach i Leonie Szymańskim, natomiast Jerzy Żenkiewicz przypomniał sylwetkę Franciszka Żenkiewicza; współorganizatorami wieczoru było MWL. W imprezie uczestniczyło 131 osób. Okolicznościową wystawę, którą odwiedziło tylko w lutym 150 osób, eksponowano od 26 lutego do 15 lipca. Na jej podstawie powstał film dokumentalny red. Ewy Jarczyk, zrealizowany przez TV Toruń: *Hallerczyk z Torunia*, emitowany wielokrotnie na antenie lokalnej telewizji od marca do maja 2020 r. O bohaterze wieczoru nadano też program red. Iwony Muszytowskiej-Rzeszotek z Radia Pomorza i Kujaw.

3 marca 2020 r. odsłonięto tablicę pamiątkową na gmachu – siedzibie TNT, w tym budynku narodził się toruński PCK (wówczas jeszcze działający

jako Polska Opieka Czerwonego Krzyża). 7 lutego 1920 r. odbył się tu pierwszy zjazd założycielski organizacji czerwonokrzyżskich dla obszaru całego Pomorza.

W roku sprawozdawczym zakończyła się ekspozycja „Ze zbiorów Włodzimierza Deczyńskiego” (która towarzyszyła spotkaniu z właścicielem kolekcji). Od 18 lutego do 25 maja 2019 r. wystawę obejrzały 503 osoby.

30 maja zakończyła się edycja specjalna konkursu „Czy znasz Toruń” – gra miejska. ToMiTo było partnerem organizowanej przez Książnicę gry pod tytułem: „Zaczęło się – i Ty chodź z nami do Powstania! Gra na 100-lecie Powstania Wielkopolskiego”. Jednym z głównych bohaterów był pochowany w Toruniu na cmentarzu garnizonowym plutonowy Gerard Pająkowski, który zginął w przeddzień przyłączenia Torunia do Macierzy (17 I 1920). Grze towarzyszyły wystawa w toruńskiej Książnicy o powstaniu wielkopolskim i kolorowy folder (wystawę i folder przygotowała K. Tomkowiak). W imprezie wzięli udział uczniowie toruńskich szkół i seniorzy z „Kamienicy Inicjatyw”. Wszyscy uczestnicy otrzymali ciekawe nagrody, którymi były m.in. wydawnictwa ToMiTo. Relacja fotograficzna z tej imprezy znalazła się na stronach Książnicy, jej profilu FB, ale i na stronach współorganizatora gry – Muzeum Powstania Wielkopolskiego. Partnerami byli także Muzeum Wojskowo-Historyczne w Toruniu oraz toruński introligator Henryk Beszczyński. Natomiast relację w lokalnych mediach wyemitowano w TV Toruń.

15 listopada zakończono konkurs „Czy znasz Toruń”. Odbyło się to podczas finału pierwszej edycji konkursu literackiego „Nowa Legenda Toruńska”, organizowanego przez Książnicę Kopernikańską w Toruniu. ToMiTo objęło te działania honorowym patronatem, a wydawnictwa Towarzystwa były nagrodami dla uczestników tego ciekawego konkursu. Nadesłano 37 prac: były to 33 opowiadania, jeden musical dla dzieci, trzy utwory wierszem. 10 z nich opublikowano w wydawnictwie pt. *Nowa legenda toruńska: edycja 2019*, Toruń 2019.

Informacje o Wieczorach Toruńskich zamieszczano w „Ikarze”, toruńskim dzienniku „Nowości”, witrynie internetowej Książnicy Kopernikańskiej, blogu Działu Informacyjno-Bibliograficznego Książnicy, stronach FB ToMiTo i Książnicy Kopernikańskiej oraz portalu seniorów *My w Toruniu*. Notatki i link umieszczano także na stronach Towarzystwa Bibliofilów im. Joachima Lelewela w Toruniu <http://www.bibliofile.torun.pl/joomla/> (tam zamieszczała je dr hab. Wanda Ciszewska). Zapowiedzi i relacje z Wieczorów ukazały się też w lokalnych wydaniach „Aktualności Toruńskich” TV Toruń. Zapowiedzi i relacja z imprez ToMiTo znalazły się w „Zbliżeniach” TV Bydgoszcz w dniu imprezy, a o Samuelu Bogumile Lindem i jego związkach z Toruniem mówiła K. Tomkowiak w Radiu PiK (nagranie 7 II). Wydawnictwa ToMiTo prezen-

towane były także w programie red. Ewy Jarczyk „Bulwar Sztuki” (który jest wydawany jako program TV Toruń, ale ma też swe wydanie internetowe).

Towarzystwo wspomagało prace okolicznościowej stacji krótkofalarskiej promującej wydarzenia i miasto Toruń oraz region toruński dla kilkuset nadawców i nasłuchowców w kraju i za granicą w czasie pracy stacji – Klubu Krótkofalowców Polskiego Związku Krótkofalowców FORT IV przy ToMiTo. Tradycyjnie już klubowicze pracowali na falach eteru pod znakiem klubowym SP2TMT. Szczególne zainteresowanie wzbudziła działalność stacji okolicznościowej w związku z przypadającą w 2019 r. 80. rocznicą wybuchu drugiej wojny światowej i udziałem polskiego lotnictwa w wojnie obronnej 1939 r. W sierpniu uruchomiono dwie stacje okolicznościowe, pracujące pod znakami SN80FL i SN80TR. Nawiązywały one do postaci dwóch wybitnych pilotów, dowódców 3. Dywizjonu Myśliwskiego i 4. Pułku Lotniczego w Toruniu (III/4), zasłużonych we wrześniu 1939: SN80**FL** – kpt. pil. **Florian Stanisław Laskowski** i SN80**TR** – kpt. pil. **Tadeusz Henryk ROLSKI**. Zostały wydrukowane specjalne, podwójne karty QSL, a także przygotowano okolicznościowe foldery oraz strony na serwerze QRZ.COM. Tym działaniom towarzyszyła aktywność radiowa z historycznych miejsc, z lotniska w Toruniu oraz lotnisk polowych, na których stacjonowały poszczególne eskadry myśliwskie III/4 Dywizjonu Myśliwskiego, sformowane na bazie 4PL pod koniec sierpnia 1939 r. (z lotnisk polowych w miejscowościach Lipie, Markowo, Poczalkowo, lotniska głównego 4. PL, lotniska zapasowego Katarzynka, lotniska polowego Podgórz oraz z Gruty). Wspólnie z Urzędem Gminy Aleksandrów Kujawski zorganizowano obchody bitwy nad Poczalkowem, która rozegrała się 4 września i była największą bitwą polskiego lotnictwa Armii Pomorze we wrześniu 1939 r.

Michał Targowski po raz kolejny wziął udział w pracach zespołu organizacyjnego Toruńskiego Festiwalu Nauki i Sztuki w Toruniu. Projekty wspólnego bloku imprez opracowano i złożono w lipcu 2019 r., a sprawami uczestnictwa ToMiTo w festiwalu zajmowali się także: Mariusz Thomas, Katarzyna Tomkowiak i Katarzyna Rapior-Murawska (ta ostatnia z Książnicy). Program festiwalu będzie realizowany w 2021 r., zakłada on udział Towarzystwa w wielu ciekawych projektach.

Przewodnikiem Roku 2018 została Lucyna Gajewska.

Nie odbył się, zaplanowany na 26 marca, Wieczór Toruński z wykładem Elżbiety Skierskiej pt. *Kobiety-żołnierze. Od „Grunwaldu” do Armii Krajowej*. W nadzwyczajnej sytuacji zagrożenia koronawirusem, w ramach współpracy z KK, rozpoczęto na FB KK otwarte wykłady na żywo, które przygotowali: Michał Targowski (*Mennonici w okolicach Torunia w XVI-XX wieku*), Katarzyna Tomkowiak (dwukrotnie: *Leon Szymański Bajończyk i Hallerczyk*

z *Podgórze i Torunia; Ludwik Makowski torunianin, działacz niepodległościowy, prezes Towarzystwa Śpiewaczego „Lutnia” i Pomorskiego Związku Śpiewaczego*), Krzysztof Mikulski (*Konstytucja 3 Maja*), Włodzimierz Deczyński (*Polonizacja ulic Torunia w 1920 r.*) oraz Mariusz Thomas, który dwukrotnie mówił o tradycji wojsk balonowych w naszym mieście (6 i 13 sierpnia). Nagrania występów zostały umieszczone w sieci i można ich wysłuchać na kanale YouTube Książnica Kopernikańska w Toruniu: <https://bit.ly/35Yq6el>.

Pozyskano prywatnego sponsora i rozpoczęto realizację projektu „Badania historyczno-architektoniczne górnej części wieży Ratusza Staromiejskiego w Toruniu”, nad całością zadania czuwa M. Targowski.

Członkowie ToMiTo wzięli udział w pracach komitetu, który koordynował organizację obchodów 100. rocznicy powrotu Torunia do wolnej Polski, przypadającej 18 stycznia 2020 r. Z ramienia Towarzystwa, na prośbę prezydenta miasta Torunia, do uczestnictwa w pracach komitetu powołano M. Targowskiego. W styczniu 2020 r. ToMiTo brało udział w przygotowaniu projektu i stworzeniu instalacji artystycznej, nawiązującej do odzyskania przez Toruń niepodległości, w postaci czterech stylizowanych bram powitalnych – historycznej repliki okolicznościowych bram triumfalnych wzniesionych przez torunian z okazji wkroczenia wojsk polskich do Torunia w 1920 r. (prototypem były zdjęcia pochodzące z Archiwum Państwowego). Była to realizacja projektu „Toruński Teatr Historii” opracowanego przez Teatr „Baj Pomorski” w Toruniu. Przygotowano m.in. listę 22 postaci historycznych, które odegrały istotną rolę w działaniach zmierzających do przywrócenia Torunia odrodzonej Rzeczypospolitej, a także ich biogramy, wykorzystane przez Teatr „Baj Pomorski” w ramach projektu „Toruński Teatr Historii – Bramy Wolności”. 17 stycznia 2020 r. ToMiTo było współorganizatorem konferencji naukowej „Powrót Torunia do Wolnej Polski”, która odbyła się w Sali Mieszczańskiej Ratusza Staromiejskiego w Toruniu. W jej programie znalazły się wystąpienia: Jarosława Kłaczkowa („Od pruskiego miasta garnizonowego do stolicy województwa. Toruń w latach 1918-1920”, Agnieszki Zielińskiej („Społeczeństwo Torunia i powiatu toruńskiego od połowy XIX do początków XX w.”), Przemysława Olstowskiego („Organizacja Wojskowa Pomorza”), Tomasza Łaszkiewicza („Ziemiaństwo powiatu toruńskiego wobec przejęcia Torunia przez Polskę”), Tomasza Krzemińskiego („Społeczeństwo Torunia wobec kwestii włączenia miasta do Polski”), Jarosława Centka („Garnizon niemiecki Torunia (1914-1920) i jego stosunek do kwestii powrotu Torunia do Polski”), Aleksandra Smolińskiego („Skład społeczny oddziałów Frontu Pomorskiego”), Piotra Bireckiego („Bramy triumfalne i inne elementy okolicznościowe towarzyszące powrotowi Torunia i powiatu toruńskiego do Polski”). ToMiTo było

także współorganizatorem wystawy, która towarzyszyła konferencji naukowej „Toruń 100 lat Niepodległy! Z miłości ku Ojczyźnie”, jej organizatorami byli: prezydent miasta Torunia, UMK, Muzeum Okręgowe w Toruniu, Archiwum Państwowe w Toruniu, Książnica Kopernikańska, Towarzystwo Naukowe w Toruniu, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu. Uroczystości otrzymały Patronat Narodowy Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy w Stulecie Odzyskania Niepodległości.

Niepodległościowy charakter miały także zajęcia dla dzieci 18 grudnia „Upamiętnienie 100-lecia odzyskania Niepodległości przez Toruń”, zorganizowane przez Włodzimierza Deczyńskiego dla Przedszkola Miejskiego nr 1 im. Wandy Szuman w Toruniu. Podobnej tematyce poświęcona była 21 stycznia 2020 r. prelekcja W. Deczyńskiego dla podopiecznych Dziennego Domu Pomocy Społecznej przy ul. Gagarina w Toruniu.

W roku 2023 przypada 550. rocznica urodzin Mikołaja Kopernika. Zarząd Towarzystwa Miłośników Torunia otrzymał zaproszenie od prezydenta miasta Torunia M. Zaleskiego do udziału w przygotowaniach obchodów tego jubileuszu; w spotkaniu organizacyjnym 29 stycznia 2020 r. uczestniczył K. Mikulski.

Publikacje związane z dziejami Torunia

W okresie sprawozdawczym Towarzystwo opublikowało z pomocą finansową Gminy Miasta Toruń następujące wydawnictwa:

– 46 tom „Rocznika Toruńskiego”, pod redakcją Agnieszki Zielińskiej (501 stron, nakład 300 egzemplarzy, wydawany w porozumieniu z UMK). Tom 46 jest numerem specjalnym, zawiera wersję anglojęzyczną artykułów, które nawiązują do wydarzeń związanych z setną rocznicą odzyskania niepodległości i powrotem Torunia do wolnej Polski;

– *Toruński Słownik Biograficzny*, tom 8, pod red. Krzysztofa Mikulskiego, wydany wraz w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu;

– *Księga Pamiątkowa Stulecia Powrotu Torunia do Wolnej Polski 1920-2020*, wydana we współpracy z Wydawnictwem Młotkowski, sfinansowana ze środków Gminy Miasta Toruń;

– Eugeniusz Przybył *Toruń okupacyjny – wrzesień 1939 – styczeń 1945 w dzienniku malarza i bibliofila*, z rękopisu Eugeniusza Przybyła opracowali Janusz Tondel, Roman Tondel; publikacja sfinansowana ze środków Gminy Miasta Toruń, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, rektora UMK, przy współpracy z Polskim Towarzystwem Historycznym.

Tradycyjnie przygotowano kolorowy folder (opracowany przez A. Kierysa) z okazji kwesty na cmentarzu w dniu 1 listopada, wydawany wspólnie z Urzędem Miasta Torunia.

W 2020 r. nie odbył się majowy Toruński Kiermasz Książki Regionalnej, na którym ToMiTo prezentowało i sprzedawało swe wydawnictwa. Tom 46 „Rocznika Toruńskiego” był promowany w „Aktualnościach toruńskich”, „Echu Tygodnia”, „Bulwarze sztuki” TV Toruń oraz „Zbliżeniach” TV Bydgoszcz.

Na zakończenie sprawozdania z działalności Towarzystwa Miłośników Torunia pragniemy podziękować za pomoc udzieloną nam przez liczne instytucje: władze miasta Torunia z prezydentem Michałem Zaleskim i przewodniczącym Rady Miasta Marcinem Czyżniewskim, Uniwersytet Mikołaja Kopernika z rektorem prof. dr. hab. Andrzejem Tretynem, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego z marszałkiem Piotrem Całbeckim, Wojewódzką Bibliotekę Publiczną – Książnicę Kopernikańską z dyrektorką Danetą Ryszkowską-Mirowską, Muzeum Okręgowe z dyrektorem dr. Markiem Rubnikowiczem, Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków z dyrektorem Emanuelem Okoniem, Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej-Prüfferowej, Dyrekcję Lasów Państwowych, Teatr „Baj Pomorski”, Instytut Pamięci Narodowej, Fundację „Zamek Dybów i Gród Nieszawa”, Fundację Generał Elżbiety Zawackiej, Wydawnictwo Młotkowski, Drukarnię TOTEM, Drukarnię Machina Druku, Dom Muz, Archiwum Państwowe w Toruniu, PTTK Oddział Przewodnicki, Naczelną Organizację Techniczną, Towarzystwo Bibliofilów im. J. Lelewela w Toruniu, Muzeum Artylerii w Toruniu Oddział Muzeum Wojsk Lądowych w Bydgoszczy, Drukarnię Duży Format w Toruniu, Izbę Pamięci im. dra Tadeusza Zakrzewskiego, toruńskiego introloga Henryka Beszczyńskiego, Polskie Towarzystwo Historyczne oraz redakcje „Nowości”, Radia Pomorza i Kujaw, wydawców i dziennikarzy TV Toruń, w tym cyklu „Bulwar Sztuki” i toruńskiego portalu internetowego *My w Toruniu*. Niezawodną pomoc w czasie organizowania konkursu „Toruń w kwiatkach” okazywały nam firmy „Patio” i „Skwer”.

Nasze podziękowania pragniemy również przekazać wszystkim osobom, które w dniu 1 listopada cierpliwie krążyły po cmentarnych drózkach, zbierając datki przekazywane na renowację zniszczonych nagrobków, a ofiarodawcom pięknie dziękujemy.

ToMiTo uczestniczyło w badaniach przeprowadzanych przez Książnicę Kopernikańską w Toruniu na temat oczekiwań dotyczących oferty kulturalno-edukacyjnej skierowanej do mieszkańców (w formie ankiety). Z opinii respondentów wynikało, że działania Towarzystwa są zauważane, a mieszkańcy oczekują ich kontynuacji.

Katarzyna Tomkowiak (Toruń)
ORCID: 0000-0003-1872-7884

Wieczór Toruński 10 X 2019 r. w Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu, stoją od lewej Mariusz Thomas, Jolanta Przybylak (z ToMiTo) i Bartosz Smykowski.
Fot. Tomasz Dorawa

Wieczór Toruński 24 X 2019 r. w Książnicy Kopernikańskiej w setną rocznicę powstania PCK w Toruniu i na Pomorzu. Z okolicznościowymi pamiątkowymi medalami siedzą prezes ToMiTo prof. Krzysztof Mikulski i dyrektor Książnicy Kopernikańskiej Danetta Ryszkowska-Mirowska. Fot. Tomasz Dorawa

Wieczór Toruński 27 II 2020 r. w Książnicy Kopernikańskiej, stoją przy portrecie bohatera wieczoru, Leona Szymańskiego – Bajończyka i Halleryczka z Podgórza, jego dzieci Aleksandra Szymańska z Bydgoszczy i Bernard Szymański z Torunia. Fot. Tomasz Dorawa

Medal okolicznościowy, którym w stulecie powrotu Torunia do Macierzy uhonorowano ToMiTo 17 stycznia 2020 r. podczas uroczystej sesji Rady Miasta.
Fot. Biuro Prasowe Miasta Torunia